

ÄNGLAR, DEMONER OCH ELOHIM

Av Anthony Buzzard.

De bibliska skribenterna trodde utan tvekan på förekomsten av änglalika andeväsen, både goda och onda, en uppfattning som de naturligtvis delar med vår herre Jesus Kristus. Petrus säger till exempel att änglar ”längtar att få blicka in i evangeliet, de Goda nyheterna”, särskilt den härlighet som skulle följa Messias lidande (se 1 Pet. 1:11-12). Petrus är också medveten om en grupp av andar som för närvarande är "fängslade" (1 Pet. 3:19), andar som Jesus förkunnade sin seger för *efter sin uppståndelse (så det var absolut inte när han var död!)*. Detta avsnitt har varit föremål för mycket kontroverser men behöver inte vara så svårt när vi väl förstår att "andar" helt enkelt är änglalika varelser, och att förkunnelsen de fick slutfördes av Kristus *efter* hans uppståndelse från de döda. (Att den uppståndna Kristus är en "livgivande ande" har en helt annan betydelse, nämligen den som en förhärligad människa, 1 Kor. 15:45.)

Jesus dog "till kroppen" dvs som en människa av "kött och blod" men "blev levandegjord genom anden" (1 Pet. 3:18). Detta är helt klart uppståndelsens språk: "Fadern uppväcker de döda och *ger dem liv*" (se Joh. 5:21). "Han som uppväckte Jesus från de döda kommer att *göra* era dödliga kroppar *levande*" (se Rom.8:11). "Alla ska *göras levande* i Kristus" (1 Kor. 15:22).

I det här skedet av mänsklighetens historia är Jesus den enda som blivit "levandegjord" genom uppståndelse. Han har blivit en "livgivande ande" (1 Kor. 15:45). Det är förutbestämt att de troende ska dela hans uppståndelseliv och bli "livgivande andar" precis som honom. Men naturligtvis inte som *okroppsliga* andar, utan med en andlig kropp: Vi kommer att uppväckas till liv vid Jesu framtida återkomst och då få en "andlig kropp" (1 Kor. 15:44). På andra ställen säger Paulus att vi ska vara "Guds barn", en ny ras av odödliga ledare tillsammans med Kristus som kommer att uppenbaras vid sin andra ankomst, dvs sin återkomst (Rom. 8:19, jmf med Luk 20:36, "Guds barn" genom uppståndelsen in i den Nya tidsåldern i Guds kommande rike). Jesus har redan visat något av det nya livet när han efter

sin uppståndelse visade sig för de trogna. Efter uppståndelsen väcktes hans kropp till liv och drevs av "ande", men var ändå verklig, av kött och ben, och synlig (Lukas 24:39-40).

Eftersom Jesus "gjordes levande" vid sin uppståndelse finns det ingen anledning att i Petrus diskussion införa den främmande idén om att Jesus predikade medan han var död! Vanlig allmän teologi spårar ofta ur när det gäller det faktum att Jesus helt och hållet var en människa, unikt utrustad med den gudomliga anden, men kapabel att *dö*. Det var inte bara en del av Jesus som dog på korset, utan hela honom. Det var hela människan Jesus som uppväcktes till livet som en livgivande ande genom uppståndelsen. I detta tillstånd efter uppståndelsen gick han för att förkunna sin seger "för andarna i fångelset." "Ande" är uttrycket som ständigt används på demoner i Matteus, Markus och Lukas, men vi har också en tydlig hänvisning till goda änglar som andar i Hebreerbrevet 1:14: "Är inte änglarna andar i Guds tjänst...?" När Johannes skriver "Mina älskade, tro inte varje ande" (1 Joh. 4:1) påstås det ibland att han med ande menar människa. Det handlar dock inte om människorna själva, utan om deras andar som är drivkraft till de lärar de förkunnar. Det finns ett parallellt användande i 1 Kor. 14:32: "profeternas andar underordnar sig profeterna". Det vi har att göra med här är den del av sinnet som förmedlar andlig undervisning, antingen sann eller falsk. "Anden" betecknar därför inte människan själv, även om den används för att beskriva ett "andeväsen", dvs en ängel, bra eller dålig. Det finns ytterligare starka bevis för att Petrus hade (1 Pet. 3:19) att göra med änglar bara tre verser senare i vers 22, där den uppståndna Jesu seger innebar att "änglar, furstar och makter blivit underställda honom [Jesus Kristus]" (jmf. Kol. 2:10-15, samt även Apg. 23:8 där ande tydligen är liktydig med demon).

Jesu förkunnelse för de fängslade fallna andarna inträffade efter hans uppståndelse.¹ Petrus ger ytterligare information om anledningen till varför andarna var fängslade. De var olydiga under tiden före syndaflo den när Guds tålmod utövades. Hänvisningen är till den tid som nämns i 1 Moseboken 6. Det var vid denna tidpunkt som Guds söner ingick samboskap med människors döttrar. Begreppet "Guds söner" ("*Bnay Elohim*") hänvisar naturligtvis till änglar: "medan morgonstjärnorna sjöng tillsammans och alla Guds söner ('*Bnay Elohim*') ropade av glädje" (Job 38:7) och "En dag hände det att Guds söner ('*Bnay Elohim*') kom och trädde fram inför Herren, och Åklagaren ('*ha Satan*') kom också med bland dem" (Job 1:6). Liknande uttryck återfinns i Psalm 29:1 och 89:7: "Ge åt Herren, ni Guds söner ('*Bnay Elim*'), ge åt Herren ära och makt!"; "Vem i skyn kan jämföras med Herren? Vem bland Guds söner ('*Bnay Elim*') kan liknas vid Herren? En gudason ("var Elohim" [*var=son*]) på arameiska - det språk som detta avsnitt i Daniel är skrivet på) framträder i Daniel 3:25 och är uppenbarligen en ängel.² Det är tydligt att Septuagintan³ återger Guds söner i 1 Moseboken 6:2,4 som "änglar", vilket visar hur judiska kommentatorer förstod sina egna skrifter. Att Guds söner var rättfärdiga människor verkar helt uteslutet i kontexten som gäller ondskan i världen före syndaflo den. Det finns inte heller någon anledning till att rättfärdiga män, som gifte sig med kvinnor, skulle producera jättar som avkomma! "Guds söner" placeras i en helt annan kategori när det sägs att de gifte sig med "människornas döttrar".

¹ Teorin att denna förkunnelse utfördes av Noa missar poängen. 1 Petrus 3:19 handlar om Kristus. Andarna var olydiga på Noas tid och fängslades därefter och blev senare adresserade av Kristus efter hans uppståndelse. Jmf med Henry Alford's anmärkning: "Det måste vara uppenbart för alla fördomsfria och opartiska bibelforskare hur främmande en sådan tolkning är [dvs. den att Noa predikade för andarna] från ordens och klausulernas tydliga innebörd" (*Greek Testament*).

² Se Daniel 3:28.

³ [gamal grek. övers. av GT, ö.a.]

Det finns dock starka bevis i Nya testamentet som bekräftar att änglalika varelser hade intimt samliv med kvinnor i 1 Moseboken kapitel 6. Judas brev som skrevs av en Jesu broder, hänvisar till *änglarnas* synder med att de ”kastade sig ut i sexuell omoral och följde onaturliga begär” (Judas 1:6-7). Dessa ord är beskrivande för människorna i Sodom och Gomorra, men det Judas säger är att de var skyldiga till samma avvikande beteende som de änglar som syndade. Grekiskan lyder som följande:

”Och de änglar som inte höll fast vid sin höga ställning utan övergav sin rätta hemvist, dem håller [Gud] i förvar i mörker med eviga bojar [jmf med 1 Pet. 3:19 "fängelset"] till den stora dagens dom. Så är det också med Sodom och Gomorra och städerna däromkring, som på samma sätt [*som änglarna*] kastade sig ut i sexuell omoral och följde onaturliga begär...” (Judas 1:6-7).⁴

Judas citerar någon annanstans i sitt brev (Judas 1:14) från den icke-bibliska Henoksboken (skriven omkring 200 f.Kr.). Denna judiska skrift tillskriver demonernas ursprung till samboendet mellan änglar och [mänskliga] kvinnor som beskrivs i 1 Moseboken kap. 6. Det är därför sannolikt att församlingen och judarna delade dessa uppfattningar. Bland annat står det i Henok 15:8:

”Och jättarna [*nefilím* i 1 Mose 6:4; 4 Mose 13:34], som äro födda [genom samlevnad] af kött och blod, skola på jorden kallas onda andar, och där skall deras hemvist vara. Onda väsenden framkomma ur deras länder. Emedan de äro ofvanefter och deras begynnelse och ursprung var ifrån de heliga väktarna, skola de vara onda andar på jorden, och onda andar skola de kallas.”

”Väktare” är den term som används om änglar både i Bibeln (Dan 4:14) och utanför den (Henok 1:9; 12:2-3, etc.). Vi menar inte att utom-kanoniska skrifter har Skriftens auktoritet, men Judas tydliga uttalanden om änglarnas otukt kan inte avfärdas.⁵

Vi har ytterligare information i 2 Petrus 2:4 om platsen för änglarna som syndade:

”Gud skonade ju inte de änglar som hade syndat, utan kastade dem i avgrunden [grek. *Tártaros*] och överlämnade dem åt mörkrets kedjor för att hållas i förvar fram till domen.”

Ordet Tartaros förekommer bara här i Nya testamentet. Av grekerna betraktades det som en underjordisk region och skulle möjligtvis kunna likställas med "avgrunden" under havet från vilken demonerna sägs komma ut under ledning av avgrundens ängel (Upp. 9:1,11). När vi avslutar vår diskussion om de onda andarnas verksamhet som beskrivs av Petrus och Judas, citerar vi Judas 1:6-7:

”Och de änglar som [syndade]... [precis som] Sodom och Gomorra... *som på samma sätt* kastade sig ut i sexuell omoral och följde onaturliga begär...”

Invändningen att det i 1 Moseboken 6 ingicks riktiga äktenskap är inte avgörande. Ordet ”fruar” (*nashim*) kan lika ofta återges som ”kvinnor” i Gamla testamentet.⁶ Jesu anmärkning om att änglar inte gifter sig (Matt 22:30), dvs inte ingår äktenskap och föder barn, kan knappast användas för att utesluta möjligheten till Guds söners onaturliga sexuella avvikelser

⁴ King James version är otydlig, eftersom den utelämnar orden "dessa (änglar)."

⁵ Dessa anmärkningar är inte avsedda att utesluta andra förklaringar. Det som föreslås verkar vara den mest naturliga avläsningen av bevisen och stöds av många forskare, t.ex. Alford, Driver, etc. "Bnay Elohim" betyder änglar i alla dess förekomster i den hebreiska bibeln.

⁶ King James version kan också vara korrekt.

som beskrivs 1 Moseboken 6:2. Jesus talade om heliga änglar. De förökar sig inte. Judas talade om de onda änglarnas avvikande beteende. Deras uppförande var av samma slag som Sodoms och Gomorras aktiviteter. Det finns ingen anledning till att äktenskap som ingicks mellan män och kvinnor skulle ha skapat en ras av jättar. När det gäller umgänget av sexuell synd med änglar, antyder Judas därför bestämt att den traditionella judiska förståelsen av 1 Moseboken 6 var den rätta. Lägg märke till att Guds söner bodde tillsammans med "människornas döttrar". Språket tyder på att två olika slags varelser är involverade.

Medan de änglar som syndade anses vara fångslade i hålor eller mörka grottor, existerar det även en mängd andra onda andar som är aktiva nu, i den nuvarande onda tidsåldern (Gal. 1:4). Förekomsten av demoner eller orena andar intygas bestämt av Matteus, Markus och Lukas. Lukas vittnesbörd som läkare (Kol. 4:14) är särskilt intressant. Han gör det fullständigt klart att Jesus, tillsammans med sina lärjungar, var övertygad om Satans verkliga existens som representeras som ett yttre inflytande som kan liknas med "himlens fåglar" (Luk. 8:5,12). Satan är demonernas furste (Matt. 12:24,27).

Fariséerna sa: "Det är bara med Beelsebul, de onda andarnas furste, som han driver ut de onda andarna." Jesus svarade: ("Om Satan driver ut Satan") ... "Om jag driver ut de onda andarna med Beelsebul..." På andra ställen (Matt 25:41) talar han om elden som är beredd åt djävulen och hans änglar. Paulus ser demonerna som förmedlare av falska läror. Hans fras betyder naturligtvis "doktriner som lärs ut av demoner", inte "doktriner om demoner":

"I de sista tiderna kommer några att avfalla från tron och följa villoandar och onda andars [demoners] läror" (1 Tim. 4:1).

Paulus förstår att demonerna är de som skapat förfalskad religion, dvs falsk religion. Ett avgudaoffer betyder inte något och inte heller en avgud;

"men vad hedningarna offrar, det offrar de åt onda andar [demoner] och inte åt Gud, och jag vill inte att ni ska ha gemenskap med de onda andarna [demonerna]. Ni kan inte dricka både Herrens bägare [nattvarden] och onda andars bägare [den förfalskade nattvarden]. Ni kan inte ha del både i Herrens bord och i onda andars [demoners] bord" (1 Kor. 10:19-22).

Vissa vill få oss att tro att Paulus inte trodde att demonerna existerade! Men för Paulus är deras reella existens lika tydlig som sanningen om den Ende sanne Guden som de [demonerna] försöker utge sig för att vara för att locka till sig tillbedjare för tillbedjan av sig själva. Det borde vara uppenbart för alla att idolen eller avguden, inte är densamma som demonen som ligger bakom den. Således även i Uppenbarelseboken 9:20:

"Resten av människorna... omvände sig ändå inte från sina händers verk. De slutade inte att tillbe onda andar och avgudabilder av guld, silver, brons, sten och trä..."

Demonerna och deras ledare Satan är inriktade på att hindra och motverka kristendomens framåtskridande:

"Vi kämpar inte mot kött och blod, utan mot furstarna, mot makterna, mot världshärskarna här i mörkret [i denna nuvarande onda tidsålder] och mot ondskans andemakter i himlarymderna" (Ef. 6:12).

Paulus hade tidigare talat om att detta världssystem (*kosmos*) är under kontroll av "härskaren över luftens välde, den ande som nu är verksam i olydnadens barn" (Ef. 2:2). Denna personlighet är Satan, "den här världens [tidsålderns] gud" (2 Kor. 4:4). Han är lika verklig för Jesus och Paulus som Gud Fadern är, som beskrivs av Paulus som den Ende Guden (1

Kor. 8:6). Medan Paulus ser Satans ande verka i olydnadens barn (Ef. 2:2), ser han på samma sätt Guds Ande vara verksam i Guds barn, men med helt andra resultat:

”för det är Gud som *verkar* i er, både vilja och gärning, för att Hans goda vilja ska ske” (Fil. 2:13).

Lukas beskriver väldigt levande hur demonerna är verkliga och onda personligheter som är åtskilda och separerade från människan. Läsaren kan själv bedöma huruvida man vill acceptera eller avvisa berättelsen av Lukas som är en kompetent skribent av historiska fakta. Det bör noggrant läggas märke till att demonen, som Jesus riktar sig till, är en åtskild, separat och intelligent personlighet. Att säga att Jesus riktade sig till en abstrakt psykisk störning [sinnessjukdom, ö.a.] med orden "tig" och "far ut", eller att sådana psykiska störningar "skrek" *och erkände Jesus som Messias* är helt enkelt att förkasta den historiska redogörelsen som Lukas ger:

"I synagogan fanns en man med en oren ande [demon], och han skrek högt: 'Sluta! Vad har vi med dig att göra, Jesus från Nasaret? Har du kommit för att fördärva oss?' Jag vet vem du är: Guds Helige!' Då talade Jesus strängt till anden [demonen]: 'Tig! Far ut ur honom [mannen]!' Anden kastade omkull mannen mitt ibland dem och for ut ur honom utan att skada honom... Även onda andar [demoner] for ut ur många, och de skrek: 'Du är Guds Son!' Men han tillrättavisade dem [demonerna] och lät dem inte tala, eftersom de [demonerna] visste att han var Messias (Lukas 4:33-35, 41).

Oavsett om någon tvetydighet skulle kunna uppstå från standardversionerna, så är det absolut uteslutet i den grekiska texten eftersom det enligt grammatiken krävs att de neutrala verbformerna hänvisar tillbaka till de andar som är neutrala och inte till offret (mannen) som är maskulint. Att förneka Nya testamentets tro på demoner som verkliga personligheter trots Lukas berättelse, och att inte säga något om de övriga evangeliernas omfattande vittnesbörd, motsvarar ett förkastande av de bevis de presenterar.

Några har föreslagit att Satan, djävulen skapades som en ond ande, och inte med fri vilja som senare föll i onåd. Tanken på att Satan inte hade något annat val än att vara ond är en mycket förbryllande teori eftersom Jesus ger ett tydligt uttalande om Satan och hans änglar i framtiden (Matt. 25:41). Det finns ingen antydning till att de onda änglarna och deras ledare inte är lika skyldiga. Vi har också ett tydligt uttalande i 1 Timoteus 3:6 att om en nyomvänd faller för frestelsen att bli "uppblåst" av högmod så faller denne under djävulens fördömmelse, dvs. den nyomvända får samma dom som Satan fick för sitt högmod. Detta tyder knappast på att Satan skapades fylld av högmod. Hur skulle han då i så fall ha blivit dömd, som Jesus säger att han har blivit? ”Denna världens furste är dömd” (Joh. 16:11). Om Satan skapades ond, utan någon fri vilja, hur ska vi då förstå varför Gud förbannar honom? 1 Moseboken 3:14: ”Eftersom du gjort detta, ska du vara förbannad bland alla boskapsdjur...”⁸

Att han var en mördare från början (Joh. 8:44) eller att han har syndat ända från begynnelsen (1 Joh. 3:8) behöver inte innebära att Satan inte hade något val från allra första början och därmed inte föll. Uttrycket "från begynnelsen" måste hanteras varsamt. I 1 Johannes 2:7 läser vi om ett bud som ”ni har haft från början" (dock inte från början av ditt liv) och i 3:11 av ett budskap ”som ni har hört från början.” Hänvisningarna till Satan i Jesaja 14 och Hesekiel 28 kan verka mindre säkert än traditionellt tänkt, men innan de avfärdas måste det påvisas att

⁷ Demonen talar som en i en grupp av demoner.

⁸ Satan identifieras som ormen i Edens lustgård i Uppenbarelseboken 20:2.

”kerub” (Hes. 28:14) ingen annanstans tillämpas på en människa, utom när det gäller för kungen i Tyrus. På samma sätt i Jesaja 14:12 kan den "strålande stjärna, du gryningens son" mycket väl referera både till Babels kung och Satan (precis som de messianska referenserna i Psalmerna kan gälla både för David och Kristus). Satan är den som stimulerar Babels kung, precis som han också aktiverar eller ingjuter kraft till den laglöse (2 Tess. 2:9). Det är inget konstigt för hebréerna att tänka både på en representant och kraften som ligger bakom denne representant i mycket liknande termer, även med båda i en och samma beskrivning. 1 Timoteus 3:6 är fortfarande det starkaste beviset för att Paulus tror att en människa kan bli lika uppblåst av högmod som Satan blev. Parallellen faller till marken om Satan hade skapats högmodig! Paulus iakttagelser om Satan som förvandlas till en ljusets ängel antyder på det bestämdaste att han är en mörkrets ängel (2 Kor. 11:14). Ordet "förklar" som Paulus använder betyder en förändring av det yttre utseendet, och inte av den grundläggande naturen. Således måste det som framträder som en ljusets ängel i verkligheten vara en mörkrets ängel.

När vi sammanfattar Bibelns uppgifter om fallna änglar kan vi dra slutsatsen att de bibliska skribenterna delade synen med sina samtida, om att Satan är ledare för en mängd fallna änglar vars ondska inkluderade samliv med dödliga människor. Avkommorna till dessa föreningar sägs vara jättar;

"Detta var forntidens väldiga män som var så ryktbara" (1 Mose 6:4).

Skulle detta kunna vara Satans kusliga parodi på den odödliga [mänskliga] rasen som Gud nu skapar i Kristus? De låter som hjältarna från grekisk mytologi, som de flesta myter troligen har sitt ursprung i. Den kristna Justinus Martyren, från andra århundradet, talar om änglar som "överträdde den gudomliga ordningen och som genom syndigt samlag med kvinnor avlade avkommor som är demoner" (*2nd Apology*, avsnitt 5). Detta var den sedvanliga förståelsen omkring 150 e.Kr. Avkomman mellan en dödlig och en odödlig skulle förmodligen inte vara föremål för döden i vanlig mänsklig bemärkelse. Det är tänkbart att de skulle kunna ha överlevt döden som okroppsliga andar.⁹ Även om det exakta ursprunget till demonerna som Bibeln talar om kanske inte helt kan styrkas, bör vi inte avvisa det tydliga beviset för de onda andarnas existens. Demonernas existens bekräftas överallt i Skriften. Gamla testamentet nämner sällan demonerna, men antar överallt att de är krafterna bakom falsk religion (3 Mose 17:7; 2 Krön. 1:13-15; Jes. 13:19-21; 34:14; 5 Mose 32:17; Ps. 106:37-38 - både "*shed*" och "*sair*" [satyr/bockgestalt] återges som "demon"). Det faktum att de beskrivs som "värdelösa" innebär inte att de tros vara påhittade!

De bibliska skribenterna och deras samtida trodde på att Satan existerade. I judiska apokalyptiska skrifter förekommer både Satan och Mastema som namn för demonernas furste. Ett annat namn är Samael, och i rabbinisk litteratur kallas Satan för dödens ängel. Demonernas furste är också känd som Azazel (jmf 3 Mos. 16:7-28) och han har ytterligare en titel, Beliar eller Belial som förekommer i Psalm 18:5¹⁰ och kan vara en hänvisning till förstöraren, Satan.

⁹ Idén om att de trogna döda nu lever som "andar" eller "själar" i himlen finns inte i Bibeln. Demoner är andar som lever i kosmos (himlen/rymden). De mänskliga döda är alla begravda i marken (ovetande och overksammas) som det står i Predikaren 9:5; "de döda vet ingenting". Det skulle därför vara riskabelt och farligt att vara en del av sådana teologiska system som godkänner någon form av kontakt med - eller förlitan och tro på - "andar" eller "heliga" i himlen. Maria (Jesu mor) är själv bland de döda som väntar på uppståndelsen då Jesus återvänder (1 Kor. 15:23; jmf. Joh. 11:24).

¹⁰ [se Ps. 18:5 i CJB - "*the floods of Beliyal*", ö.a.]

Paulus, liksom hans samtida, använder begreppet för att beteckna en varelse som inte är mindre verklig för honom än vad Kristus och de heliga änglarna är:

"Vilken samstämmighet har Kristus med Beliar?" (2 Kor. 6:15).

I den rabbinska och bibliska litteraturen kallas demonerna ”*shedim*” (förmodligen relaterade till en språkrot som betyder ”att förstöra”). Deras mål är att bedra eller lura mänskligheten att tillbe dem istället för Gud. Detta är ett grundläggande tema i Paulus och Johannes skrifter; och den sistnämnda talar om Satan ”som förleder [bedrar] hela världen” (Upp. 12:9) och hur ”hela världen är i Den Ondes våld” (1 Joh. 5:19). Gamla testamentet beskriver den falska religionen som israeliterna började utöva:

”De offrade åt onda andar [demoner] som inte är Gud” (Eloah, *singular* form av Elohim, 5 Mos. 32:17). ”De offrade sina söner och döttrar åt *onda andar* [demoner]” (Ps. 106:37).

Kvinnliga demoner nämns utanför Bibeln och en gång i den.

”Där kan tornugglan [dvs. "Lilit" som definieras som en kvinnlig nattdemon som håller till i det ödsliga Edom i *Brown, Drivers and Briggs Hebrew Lexicon*] slå sig till ro och finna en viloplats åt sig" (Jesaja 34:14).

”Lilit” finner en plats på samma sätt bland de babyloniska demonerna. Det är också möjligt att en annan demon, "Ketev" (se ex. OJB - Ps. 91:6; 5 Mos. 32:24; Jes. 28:2; Hos. 13:14) nämns med namn. Septuagintan återger ordet ”demon” i Psalm 91:6. Det är tydligt att tron, på att verkliga demoner både var upphovsmän samt objekt för falsk religion, var allmänt vedertagen under den tidsperiod som Mose representerade i 5 Mos. 32:17 till Paulus i 1 Kor.10. Även Jakob 2:19 och Uppenbarelseboken 9:20, 16:14; 18:2 hänvisar tydligt till demoner. (Ordet "daimon" är tyvärr felöversatt till "djävul" i hela KJV [King James version]. Det finns bara en djävul - "diabolus", men många "demoner.")

HELIGA ÄNGLAR

Ämnet om Goda änglar är inte mindre viktigt för de bibliska skribenterna; Där finns Jehovas (Herrens) ängel som är distinkt från Jehova, som i 4 Mose 22:31:

”Då öppnade Herren Bileams ögon, så att han såg Herrens ängel stå på vägen”.

Domarboken 13:3,6,9 säger:

"Men Herrens ängel uppenbarade sig... Då gick hustrun in och berättade det för sin man och sade: ”En gudsman kom till mig. Han såg ut som en Guds ängel... Guds ängel kom tillbaka...”

Ibland är ängeln "identifierad" med Jehova, i den meningen att en som har sett ängeln har, så att säga, sett Gud. 1 Mosebok 16:7,13 (SFB98):

"Men Herrens ängel fann henne... [och talade till henne] ... Och hon gav *Herren*, som hade talat med henne, ett namn. Hon sade: "Du är den Gud som ser mig".

2 Moseboken 3:2 säger:

"Där uppenbarade sig Herrens ängel för honom i en eldslåga som slog upp ur en buske."

Stefanus förståelse av detta avsnitt är upplysande. Lagg märke till att han inte trodde att ängeln var Jesus i någon slags pre-existent form. Dock trodde Stefanus, liksom apostlarna, att

Jesus förutsågs av det Gamla testamentets profeter och att han uppenbarades för första gången vid sin födelse (1 Petr. 1:20: "förutsedd" [SV1917] men uppenbarad vid sin födelse). Mose förutsåg Jesus när han sa:

"En profet som är *lik mig* skall Gud låta träda fram, en ur era bröders krets" (Apg. 7:37).

Detta avsnitt är klassiskt för den kristna förståelsen av Messias ursprung. Petrus använder samma förutsägelse som Moses (5 Mos 18:15,18) för att beskriva Jesu ursprung (Apg. 3:22). Nya testamentet grundades på denna förståelse. I Apostlagärningarna 7:30-31 diskuterar Stefanus episoden med Moses vid den brinnande busken:

"en ängel visade sig för honom... i flammen från en brinnande törnbuske... då kom *Herrens* röst: 'Jag är dina faders Gud... *Herren* sade till honom: ... ängeln uppenbarade sig för honom i törnbusken... *ängeln* talade till honom på berget Sinai" (se verserna 33, 35, 38).

Enligt 2 Moseboken 20 talade Gud till Mose. Ändå säger Stefanus att det var *en ängel* som talade till honom och att Mose fick lagen förmedlad av änglar (Apg. 7:53).

Innebörden är att ängeln bär Jehovas namn och auktoritet. 2 Moseboken 23:20-22 (SFB98):

"Se, jag sänder en ängel framför dig... Tag dig till vara för honom och lyssna till hans röst. Var inte upprorisk mot honom. Han kommer inte att förlåta era överträdelser, ty *mitt Namn är i honom*. Men om du uppmärksamt lyssnar till *hans röst* och gör allt vad *jag* säger..."

Herrens ängel kallas passande för "hans ansiktes ängel" [eng: "the angel of God's presence"] i Jesaja 63:9:

"I all deras [Israels] nöd var ingen verklig nöd, ty hans ansiktes ängel frälste dem."

Man kan med rätta säga att Herren talar, fast det är ängeln som talar. Detta förklarar också Jesu bestämda uttalande i Johannes 1:18:

"Ingen har någonsin sett Gud".

(Detta är definitivt ett bevis för att Jesus inte var Gud, men precis som med Herrens ängel så representerar han [Jesus] Guds närvaro, hans Faders närvaro med oss, 2 Kor. 5:19.)

Änglarna sägs ha varit närvarande vid skapelsen (Job 38:7) och måste därför ha skapats före den. Begreppet "härskara" (armé, här) används för att beskriva hela den organiserade hären av änglar. För dem som inte tror på existensen av onda änglar är Jesaja 24:21 upplysande:

"På den dagen skall Herren straffa höjdens här ['hären av änglafurstar' - eng. "the company of angel-princes on high" - se *BDB Lexicon*, s. 839] uppe i höjden och jordens kungar nere på jorden."

I Psalm 148:1-3 i Septuagintan återges "hela hans här" (av änglar) till "alla hans krafter" (*dunamis*). "Hela hans här" här är parallell med "änglar". Detta ger oss innebörden av ordet "krafter" som ofta används i Nya testamentet för makterna i himlen. I judisk litteratur nämns ofta "krafter" med Ängeln av Gudomlig närvaro (dvs. ängeln som representerar Jehova, Jes. 63:9). I Markus 13:25 står det att de "krafter" som finns i himlen kommer att skakas, dvs de onda makter som nu kontrollerar himlen (jmf. "härskaren över luftens välde", Ef. 2:2) kommer att besegras och ersättas av Messias regering. I Lukas 2:13 framträder en stor himmelsk här tillsammans med ängeln.

Änglar beskrivs som ”glödande”. ”Han gör sina änglar till vindar och sina tjänare till eldslågor” (jmf. serafer/serafimer = ”de brinnande” Heb. 1:7). Änglar är associerade med elementen: de håller tillbaka jordens fyra vindar (Upp. 7:1), de är förknippade med eld (14:18), med vatten (16:5), och en ängel står i solen (19:17). Paulus talar om onda änglar som ”värdsliga makter och världens makter” [andliga krafter som verkar i eller kontrollerar världen, ö.a.] (Kol. 2: 8, 20). Judarna kände till sju heliga ärkeänglar vid namn. Endast två av dessa nämns med namn i Bibeln (Gabriel i Dan. 8:16; 9:21; Luk 1:19, 26, samt Israels beskyddande ängel Mikael i Dan. 10:11,13,21;12:1; Judas 1:9; Upp. 12:7). I det senare avsnittet är Satan och hans änglar i strid; hans fiende är Mikael med sina änglar. Första Henoksboken nämner sju ärkeänglar vid namn. Denna föreställning härleddes från Hesekiel 9:2-11: ”Då kom sex män från övre porten... Bland dem fanns en man som var klädd i linnekläder”. I Uppenbarelseboken 1:4 står sju andar framför Guds tron (se även 1:20; 3:1; 4:5; 5:6; 8:2,6). Eftersom andar är lika med änglar i Nya testamentet kan detta vara en bekräftelse på den judiska förståelsen av sju ledande änglar.

Precis som Mikael är Israels skyddsängel, så skyddas även enskilda troende av en ängel:
”Se till att ni inte föraktar någon enda av dessa små. Jag säger er att deras änglar i himlen alltid ser min himmelske Faders ansikte” (Matt. 18:10), ”Herrens ängel vakar runt dem som vördar Honom, och Han befriar dem” (Ps. 34:8).

I Apostlagärningarna 12:15 är det känt att Petrus har en skyddande ängel:
”Det är hans ängel.”

ELOHIM OCH ÄNGLARNA

Det är vanligt förekommande i Gamla testamentet att det ord som återges med Gud (Elohim) också ges till änglar. Psalm 8:6 som citeras i Hebreerbrevet 2:7 säger att människan är ”lägre än änglarna” (Elohim). Elohim är också ett ord för mänskliga kungar och domare (2 Mose 22:8-9, domare=elohim). Användningen av den gudomliga titeln på människor är passande eftersom den Enda Guden har anförtrott dem med makt - se Ps. 82:6:

”Jag har sagt att ni [människor] är gudar [Elohim]”.

Vi har redan hänvisat till avsnittet i 2 Moseboken 23:21 där ängeln bär Guds namn som Guds representant. Vi noterar också vad ängeln gör i 2 Moseboken 14:19:

”Guds ängel, som hade gått framför Israels här, flyttade sig nu och gick bakom dem.”

Identifieringen av ängeln med Jehova betyder naturligtvis inte att ängeln är ”jämlig” eller ”oskiljaktig” [varken i essens eller varelse] med Jehova. Ängeln är alltid underordnad Gud; men eftersom ängeln representerar Gud så kan hans ord tillskrivas den Enda Guden, även om den sistnämnda inte talar eller dyker upp själv. Flera exempel har redan nämnts. Andra exempel är:

”Herren uppenbarade sig ... tre män stod framför honom [Abraham]” (1 Mose 18:1-2) ... ”Männen vände sig därifrån... men Abraham stod kvar inför Herren” (vers 22). ”På kvällen kom de två änglarna till Sodom” (1 Mose 19:1) ... ”Herren har sänt oss hit” (vers 13)... ”O nej, Herre [elohim]” (vers 18)... ”Då lät Jehova svavel och eld regna ner från himlen, från Jehova” (vers 24) ...

Än en gång står det klart att ängeln helt och hållet representerar Gud och talar för Honom. Således var också lagen som givits av Gud ”utfärdad genom änglar” (Gal. 3:19).

”Det ord som gavs genom änglar” (alltså lagen, som enligt judisk tradition är förmedlad av änglar, Heb. 2:2).

Här måste det poängteras att Hebreerbrevets skribent aldrig antyder att det var Kristus som förmedlade lagen. Han ger inte den minsta indikation på att Jesus var Herrens ängel i Gamla testamentet. Hela tanken med argumentet i Hebreerbrevet är att Kristus *inte* är en ängel, och att Gud *inte* talade genom Jesus i Gamla testamentet:

"I forna tider talade Gud många gånger och på många sätt till fäderna genom profeterna, men nu i den sista tiden har han talat till oss genom sin Son."

Sonen är "medlare för ett bättre förbund" och förmedlade således inte det Gamla förbundet (Hebr. 8:6). Skapelsen i Första Moseboken tillskrivs specifikt Gud, Fadern:

”Ty när Gud, för vilken och genom vilken allting är till, skulle föra många söner till härlighet, måste han fullkomna honom [Jesus] genom lidanden, han som för dem till frälsning” (Heb. 2:10, SFB98).

Det var Gud (begreppet som skribenten använde för att beteckna Fadern) som "vilade på den sjunde dagen från alla sina verk" (Heb.4:4, Gud vilade från sina gärningar).

Kristus ställning är "Människosonen", "lägre än änglarna [Elohim]" (2: 6, 9). Argumentet är att han först gjordes lägre än änglarna, men att han är förutbestämd till något mycket större än dem:

Han föddes som den Messianska Sonen (1:5). Han ska ha en tron på den bebodda jorden i framtiden, "den kommande världen/tidsåldern" (2:5), när "Han [Gud] låter den förstfödde¹¹ träda in i världen [igen]" (vid Jesu återkomst - se *NASB*, 1:6).

Som Messiansk kung är han (Jesus) adresserad med titeln "Gud", en titel som tillskrivs den Messianske kungen i Psalm 45:7. Innan man drar slutsatsen att detta betyder "Gud" i samma bemärkelse som begreppet används om Fadern (ung. 1300 ggr. i NT), måste man komma ihåg att Mose och änglarna och domarna också tilltalades som "Gud." Sammanhanget i Psalm 45 visar att det är den gudomligt inspirerade Messias kungen som beskrivs, men det sägs inte att han har existerat i all evighet. Han är definitivt född i tiden:

"jag har fött dig i dag" (Ps. 2:7; Heb.1:5).

Vi återgår till frågan om det Gamla testamentets ängel (som inte är Jesus enligt skribenten till Hebreerbrevet). Många andra avsnitt visar att ängeln "står för" Jehova:

"Jag är befälhavare över Jehovas här. Nu har jag kommit... 'Vad har min Herre för budskap till sin tjänare?' Befälhavaren över Herrens här sade då till Josua..." (Josua 5:14-15).

"Jehovas ängel... Då vände *Jehova* sig till honom... Jehova sade till honom... Jehovas ängel... Gideon såg att det var Jehovas ängel... jag har sett Jehovas ängel ansikte mot ansikte!... *Jehova* sade till honom" (Dom. 6:11-12, 14, 16, 21-23).

"Gud sände en *ängel*... David lyfte blicken och fick se Jehovas *ängel*... Och David sade till Gud... Jehovas ängel befalldes att säga till David... Och David gick på grund av det ord som Gad hade talat i Jehovas namn" (1 Krön. 21:15-19).

¹¹ [den förste som blivit uppväckt från de döda, ö.a.]

Ibland har det hävdats att namnet Jehova¹² ges till två personer i samma mening:

"Då lät Jehova svavel och eld regna ner från himlen, från Jehova, över Sodom och Gomorra (1 Mose 19:24).

Innan man hoppar till slutsatsen att två personer kallas för Jehova, bör man först överväga följande uttalande från 1 Kungaboken 8:1 (SV1917):

"Därefter församlade Salomo de äldste i Israel...till konung Salomo i Jerusalem".

Detta är alltså helt klart ett karakteristisk hebreiskt "sätt att tala" och ger inget stöd för en teori som skulle motsäga hundratals andra bibliska uttalanden om att Gud är en enda person (5 Mose 6:4; 1 Kor. 8:6; 1 Tim. 2:5; Joh. 17:3).

Syftet med denna diskussion om Jehovas ängel är att visa tillämpningen av det gudomliga namnet, Jehova, på en som är underordnad Gud men som representerar Honom. Detta är särskilt viktigt när titeln "Herre" (Jehova) används på Jesus som uppfyller Gamla testamentets profetior. När något som är förordnat av Jehova i Gamla testamentet kommer att bli utfört av Messias. Detta betyder alltså inte att Jesus *är* Jehova, precis som Jehovas ängel som talar som "Herren" (Jehova) inte heller *är* Jehova (Dom. 6:16, 20, etc.). Den hebreiska principen för "representation" möjliggör flexibilitet i användningen av gudomliga titlar för människor och platser där Gud representeras. I Jeremia 23:6 kallas därför Messias för "Jehova vår rättfärdighet", men i Jeremia 33:16 kallas Jerusalem för samma titel:

"Jehova vår rättfärdighet."

Detta betyder naturligtvis inte att Jerusalem *är* Jehova!

Tänk också noga på 2 Mose 33:2-4, så att ingen tror att Herrens ängel är likvärdig Jehova själv i natur eller gudomlighet:

"Jag ska sända en ängel framför dig... Jag ska inte själv gå upp med dig. Eftersom du är ett hårdnackat folk kunde jag då förgöra dig under vägen.' När folket hörde det stränga talet blev de sorgsna."

Det är uppenbart att ängeln inte ansågs vara "likvärdig" med Jehova (avsnittet skulle utgöra ett problem för dem som hävdar att ängeln var Kristus). Ängeln representerade Guds "närvaro".

"Min närvaro ska gå med dig och låta dig få ro" (2 Mose 33:14).

Vi måste återigen betona att Moses lärde sig att tänka på den utlovade kommande Messias funktion som en helt annan än den som Jehova hade lett genom sin ängel:

"En profet lik mig ska Herren din Gud låta uppstå åt dig bland ditt folk, från dina bröder. Honom ska ni lyssna till. Det ska bli så som du begärde av Herren din Gud vid Horeb... och du sa: 'Jag vill inte höra mer av Herren min Guds röst'" (5 Mose 18:15-16).

Dock kommer Herren att lägga sina ord i den profetens mun (5 Mose 18:18). Denna profetia uppfylls på Jesus av Nasaret (Apg. 3:22; 7:37). Det är också grunden för Kristi lära i Nya testamentet. Han är uppenbarligen inte Jehova. Som profet är han av samma slag som Mose; dock talar Jehova genom honom både unikt och definitivt (Heb.1:2). Därför kan Paulus säga att "Gud var i Kristus och försonade världen med sig själv" (2 Kor. 5:19). "I honom bor

¹² [från hebr. יהוה = JHVH, uttalas även Jahve, ö.a.]

gudomens hela fullhet i kroppslig gestalt” (Kol 2:9), men han är likväl den *människa* som medlar mellan Gud och människor (1 Tim 2:5).

Från dessa bevis kan vi dra slutsatsen att änglar som representerar Gud tar på sig Hans namn och auktoritet. Enligt samma princip är det inget konstigt om profeterna säger att Gud kommer att utföra något som Messias senare utför. Detta ska dock inte förväxla Faderns och Sonens personligheter, och det ska på intet sätt rubba den sanning som Jesus förklarade när han sa att: "Fadern är större än jag" (Joh. 14:28) och att Han är "den ende sanne Guden" (Joh. 17:3). Den föregående frasen bör också läsas: "Jag går till Fadern, för Fadern är större än jag." Vi kan knappast dra slutsatsen från detta uttalande att Fadern bara var större medan Jesus inte var hos Honom! Det är trots allt Fadern som ensam har "liv i sig själv" (dvs Han ensam är självexisterande och existerar i kraft av sig själv vilket är själva betydelsen av namnet Jehova), och som har gett Sonen livets gåva (Joh. 5:26). Sonen representerar Fadern perfekt. Det som görs av Sonen ger en perfekt återspeglning av vad Fadern gör. På samma sätt, utan att förväxla identiteter; det som görs mot de troende görs också mot Kristus:

"Allt vad ni har gjort för en av dessa mina minsta bröder, det har ni gjort för mig" (Matt. 25:40).

Likadant i Sakarja där Jerusalems invånare, israeliterna, kommer att se "upp till mig som de har genomborrat. De ska sörja över honom" (Sak. 12:10). Här är det Jehova som talar; ändå var det Sonen som genomborrades och som kommer att ses. Jehova genomborrades, så att säga, när Sonen genomborrades. Detta gör inte Jesus till Gud, enligt Johannes, för Jesus talar om härligheten som kommer från "den ende Guden" ("från Honom som *ensam* är Gud", *Plummer, Cambridge Greek Testament*, s. 143). Johannes andra viktiga uttalande om gudomligheten visar ingen avvikelse från den strikta enhetliga synen på Gud [som en enda enhet/en enda Gud, ö.a.] som han ärvde från Israels tro: I Johannes 17:3 sammanfattar han den kristna tron:

"Och detta är det eviga livet [den kommande Nya tidsåldern]: att de känner dig, *den ende sanne Guden*, och den som du har sänt, Jesus Kristus."

Gud som en enda enhet, eller en enda Gud, har inte förändrats p.g.a. den ende Sonens (Jesus Kristus) ankomst.

Det hävdas ibland att pluralformen av Elohim (Gud) när det används med ett verb i singular, bevisar att ett flertal personligheter indikeras i det gudomliga namnet. Det är viktigt att bibelforskare tvekar att använda ett sådant argument, och det av goda skäl. Lexikonen och grammatiken i Gamla testamentets hebreiska beskriver pluralformen med singular betydelse som en "pluralis majestatis."¹³ Om Elohim skulle ha betytt mer än en person i Gudomen så har judarna missförstått den grundläggande läran i sina egna Skrifter. De var beredda att dö för tron att Gud personligen var en enda Gud. Om argumentet om flertals/pluralformen av Elohim ska upprätthållas måste det visas på varför Elohim används för Dagon som var en enda hednisk gud (Dom. 16:23); varför sidoniernas gudinna Astarte, moabiternas gud Kemosh, och ammoniternas gud Milkom (1 Kung. 11:33) var och en separat benämns med Elohim); Och varför är Mose en "Elohim" (2 Mose 4:16; 7:1); och varför tilltalas Kristus som "Elohim" (Ps. 45:7; Heb 1:8) medan Fadern som smörjer honom fortfarande räknas som "flertal" - "Elohim" (Ps. 45:8). Och om pluralformen "Elohim" verkligen betyder mer än en

¹³ [latinsk term som avser bruket av plural för en monark eller annan mycket högt uppsatt person. Istället för "jag" används "Vi", istället för "du-former" används ex: "Ers Majestät", "Ers Helighet", "Hans/Hennes", etc, ö.a.]

person, måste någon förklaring även ges för betydelsen av singularformen av samma ord "Eloah" för att beteckna samma Gud som föremålet för sann tillbedjan (5 Mos 32:17, etc.). Det bör noteras att Jehova kan förenas med pluralformen "Adonim" (Herre) eller till singularformen "Adon" (2 Mose 23:17).

En intensiv pluralitet av rang förekommer i det pluralistiska "Adonim" i 1 Kungaboken 16:24 (SV1917):

"Semer, den man som hade varit bergets ägare [plural]";
och i Domarboken 19:11: "sade tjänaren till sin herre [plural]";
samt i Jesaja 24:2: "husbonden [plural] såsom tjänaren, husfrun [singular] såsom tjänarinnan".

Parallellen visar att pluralformen har en singular betydelse.

Domarboken 19:26-27: "kvinnan... föll ned vid ingången... där hennes herre [plural] var", och 2 Kungaboken 2:16: "Låt dem gå och söka efter din herre [plural]"

Det var Elia de sökte och Elia var en enda person!

Samma pluralform med singular betydelse förekommer i ordet "Baal", Mästare. Lexikonet noterar att ordet "ofta är pluralistiskt med singular betydelse" (*Brown, Driver och Briggs*, s. 127). I Jesaja 54:5 har det noterats att "skapare" och "make/man" har pluralform. Ändå är "Herren Sebaot hans namn." Om någon betydelse skulle fästas vid dessa skulle vi lika gärna kunna förvänta oss att "din återlösare" skulle vara plural, dvs flertal. Dess form är dock singular. Påståendet att "Elohim" visar på flera personligheter i gudomen kan inte upprätthållas. Att Gud är "En enda", både numeriskt (till antalet) och personligen, har förklarats av apostlarna i tydliga termer när de säger:

"En Gud som är allas Fader, Han som är över alla", "Gud är en, och en är medlare mellan Gud och människor: människan Kristus Jesus" och, "Den ende Guden, vår Frälsare, [tillbedd] genom Jesus Kristus, vår Herre" (Ef. 4:5; 1 Tim. 2:5; Judas 1:25).

Det är inte svårt att se att Paulus stora uttalanden om Guds enhet i stort sett är citat från Gamla testamentets deklaration om den ende Gudens enhet.

"Jag är Jehova [Herren], och det finns ingen annan. Utom mig finns ingen Elohim [Gud]... Jag är Jehova, och det finns ingen annan" (Jes. 45:5-6).

"Jag är Gud [*El*, singular], och det finns ingen annan Gud [*Elohim*, plural], ingen som jag" (Jes. 46:9).

Paulus definierar den enda Guden som Fadern, från vilken allting är (1 Kor. 8:6). Den viktiga prepositionen "från" finns ingenstans i Nya testamentet som hänvisning till att Jesus skulle vara källan till Skapelsen. Fadern står ensam som den ende Guden, Skaparen av allt. Runt denna viktiga centrala sanning måste Guds lära byggas. Citatet ovan, som använder det pluralistiska Elohim och singularret El i samma mening, antyder knappast att Elohim är tänkt att beteckna ett flertal personer i Gudomen. Betydelsen av pluralformen, där den används, är snarare att indikera på mångfalden och totaliteten i de gudomliga attributen som finns i den Enda Personen i den Ende Guden. Det är på denna viktiga huvudsanning som vi kan finna tillbaka till Nya testamentets tro.

Om detta skulle verka svårt kanske vi bör påminnas om orden från den anglikanska teologen John Burnaby som medger att läran om treenigheten:

"må vara berättigad i sig självt eller ej ... men i vilket fall som helst kan den inte göra anspråk på att ha någon definitiv validitet."¹⁴

¹⁴ *The Belief of Christendom*, s. 196.

Skulle de nitiska förespråkarna för treenighetsläran ha beaktat dessa ord!

Harvard-professorn och historikern Fagginer Auers ord är upplysande:

"Treenighetsläran från fjärde århundradet [e.Kr.] återspeglade inte korrekt den tidiga kristna läran om Guds natur; men var tvärtom en avvikelse från denna ursprungliga lära. Treenighetsläran utvecklades trots den ständiga oppositionen om Guds enhet och var aldrig helt och hållet segerrik. Treenighetens troslära existerar enbart på grund av ett fåtal bibelforskares abstrakta spekulationer."¹⁵

Anmärkningarna från Maurice Wiles borde varna oss för att hävda en sak och göra en annan:

"Kyrkan har vanligtvis inte i praktiken (vad den än kan ha påstått sig göra i teorin) baserat dess kristologi exklusivt på vittnesbördet i Nya testamentet."¹⁶

I ett annat sammanhang, den om vår förståelse av människans natur, säger Harry Emerson Fosdick:

"Skillnaden är uppenbar mellan Nya testamentets tankemönster och det mesta av vårt traditionella kristna tänkande... Förklaringen till denna kontrast ligger i det faktum att den traditionella kristna tanken i detta avseende, såväl som i andra, snarare har varit grekisk än hebreisk. Medan den gör anspråk på att vara grundad på Skriften så har den faktiskt *fullständigt lämnat ifrån sig många bibliska ramverk och istället accepterat de grekiska motsvarigheterna.*"¹⁷

Det borde vara varje sanningssökares uppgift att verifiera eller kontrollera den sanna trosbekännelsen i ljuset av Bibeln (Matt 15:9) och ta det Nya testamentets varningar på allvar. De varningar om att tillbedjan riktad till Gud enligt grekisk filosofi, snarare än enligt Skriftens ande och sanning, är meningslös. Att förvärva förståelse uteslutande baserad på Nya testamentet, utan inblandning av senare traditioner som utgör kärnan i den romersk-katolska kyrkans lära (samt protestantiska revisioner av den läran), kommer att vara den bästa försäkringen mot en enorm besvikelse "på den dagen" när Jesus kommer att säga till många:

"Jag vet inte varifrån ni är".

De som han riktar sig till kommer att hävda att de har undervisats av Jesus och ätit och druckit i hans närvaro. Detta kan bara betyda att de har trott sig vara kristna (Matt. 7:22; Luk. 13:24-28) men sorgligt nog blivit vilseledda.

Originalalets titel: *Angels, Demons and Elohim*.
Svensk översättning: Ingrid J. Klingberg, 2020.
Bibelcitrat från SFB2015 om inget annat anges.

¹⁵ Lowell Institute Lectures, Boston, 1933.

¹⁶ *The Remaking of Christian Doctrine*, s. 54, 55.

¹⁷ *A Guide to Understanding the Bible*, Harper Bros., 1938 s. 93, betoning tillagd.